

ชื่อวิทยานิพนธ์	กระบวนการสร้างบ้านแปงเมืองในแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน สมัยราชวงศ์มังราย พ.ศ. 1800-2030
ชื่อผู้เขียน	นางสาวบุญวรรณ วิริยะชัยวงศ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชาประวัติศาสตร์
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	: รศ. ศรัศิกกร วัลลิโกดม ประธานกรรมการ ดร. สัมจิตา กาญจนพันธ์ กรรมการ ผศ. อุษณีย์ ธงไชย กรรมการ

บทคัดย่อ

กระบวนการสร้างบ้านแปงเมือง หมายถึง การสร้างเมืองขึ้นในแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน เพื่อเป็นการสร้างอำนาจของคนกลุ่มใหม่ที่ขยายตัวลงมาจากที่ราบ เชียงราย ภายใต้การนำของพญามังราย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งที่จะศึกษาถึงกระบวนการสร้างบ้านแปงเมืองของอาณาจักรล้านนา โดยอาศัยข้อมูลจากหลักฐาน 3 กลุ่ม คือ ตำนาน หลักฐานทางโบราณคดี และภาพถ่ายทางอากาศ จากการศึกษาพบว่าหลักฐาน 2 กลุ่มหลังนี้ชี้ถึงความขัดแย้งและความสอดคล้องกับตำนานด้วย เช่น ในขณะที่ตำนานสุวรรณคำแดงกล่าวถึงเมืองต่างๆของพวกลาวะ ที่สร้างขึ้นในบริเวณเชิงดอยสุเทพ เรากลับไม่พบหลักฐานทางโบราณคดีและภาพถ่ายทางอากาศของชุมชนโบราณที่มีศูนย์กลางดินล้อมรอบที่มีอายุเก่ากว่ายุคหริภุญไชย ในพื้นที่ดังกล่าวเลย แต่ได้มีการพบหลักฐานทางโบราณคดีของกลุ่มคนในยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึง 3 แห่งในบริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำกวาง และพบหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนพื้นเมืองดั้งเดิมกับวัฒนธรรมหริภุญไชยที่วัดสังฆาราม จ. ลำพูน ซึ่งสอดคล้องกับตำนานมูลศาสนาที่กล่าวถึงการอยู่ร่วมกันในเมืองหริภุญไชยในเมืองหริภุญไชยของกลุ่มชนพื้นเมืองดั้งเดิมกับกลุ่มของพระนางจามเทวี ที่อพยพมาจากบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมหริภุญไชย การอยู่ร่วมกันของคนทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าว ได้ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมของคนทั้งสองกลุ่มขึ้น

การศึกษาประวัติศาสตร์ล้านนาแต่เดิมมานั้น เชื่อกันว่าอาณาจักรล้านนาเกิดขึ้นเมื่อพญา-
มังรายทรงสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้น ภายหลังจากที่พระองค์ทรงประสบความสำเร็จในการรวบรวม
รวมบ้านเมืองทั้งในที่ราบเชียงใหม่และที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน ในขณะที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้กลับ
ต้องการชี้ให้เห็นว่าการรวบรวมบ้านเมืองและการสร้างเมืองต่างๆขึ้นในที่ราบเชียงใหม่ และ
เชียงใหม่-ลำพูนนั้น เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของพัฒนาการของรัฐล้านนาเท่านั้น เพราะเหตุว่า หลัง
จากรัชกาลของพญามังราย เป็นต้นมาได้เกิดความแตกแยกและความวุ่นวายทางการเมืองอยู่เสมอ
เนื่องจากการแย่งชิงอำนาจกันเองในบรรดาผู้สืบเชื้อสายมาจากพญามังราย เช่น การก่อกบฏ
ของขุนเคเรือ ท้าวหน้าท่อม และท้าวขี้กุ่มกาม เป็นต้น ทำให้กษัตริย์ในราชวงศ์มังรายรัชกาล-
ต่อมาต้องใช้วิธีการต่างๆ เพื่อสร้างพระราชอำนาจของพระองค์ใหม่ความมั่นคงยิ่งขึ้น วิธีการที่
ถูกนำมาใช้ก็คือ การนำเอาแนวความคิดเรื่องพุทธศาสนาเข้ามาสร้างวัฒนธรรมให้กับสถา-
บันกษัตริย์ เช่น แนวความคิดเรื่องธรรมราชา และแนวความคิดเรื่องจักรพรรดิราช เป็นต้น
นอกจากนี้ การจัดรูปแบบการปกครองในระยะแรกของราชวงศ์มังรายก็ยังมิได้มีความสลับซับซ้อน
มากนัก เพราะเป็นการปกครองที่อาศัยความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ เป็นสำคัญซึ่งจะ
แตกต่างไปจากการเกิดรัฐรวมศูนย์ขึ้นในสมัยพระเจ้าติโลกราช อันเป็นระยะเวลาที่บ้านเมือง-
ขยายตัวใหญ่โต มีอาณาเขตกว้างขวาง จนทำให้ต้องมีการจัดรูปแบบการปกครองแบบรัฐรวม-
ศูนย์ ซึ่งเป็นการปกครองที่มีความสลับซับซ้อนยิ่งกว่าในสมัยแรกๆที่มีลักษณะเป็นเพียงรัฐ(State)
เท่านั้น ดังนั้น จึงถือได้ว่าการจัดรูปแบบการปกครองแบบรัฐรวมศูนย์ของพระเจ้าติโลกราชนี้
ได้นำล้านนาไปสู่ความเป็นพระราชอาณาจักร(Kingdom) อย่างแท้จริง เพราะทำให้กษัตริย์-
ทรงมีพระราชอำนาจอย่างสมบูรณ์ยิ่งกว่าในระยะที่ผ่านมา โดยจะพบว่าพระเจ้าติโลกราช
ทรงสามารถควบคุมอำนาจของกลุ่มเจ้านายและขุนนางได้อย่างเต็มที่ เป็นระยะเวลาหนึ่ง เช่น
การสับเปลี่ยนตำแหน่งขุนนางและเจ้าเมืองอยู่ตลอดเวลา มีผลให้กลุ่มอิทธิพลท้องถิ่นไม่สามารถ
ลุกขึ้นมาท้าทายอำนาจของพระองค์ได้อีกต่อไป

การศึกษาเรื่องกระบวนการสร้างบ้านแปงเมืองในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงต้องการชี้ให้เห็น
ถึงพัฒนาการของการเกิดบ้านและเมืองขึ้นในที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน สมัยราชวงศ์มังราย ซึ่ง
เป็นพัฒนาการที่ต่อเนื่องกันมาเรื่อยๆจนถึงขั้นสูงสุดในสมัยพระเจ้าติโลกราช

mixed culture and population between the indigenous people and the Harripunchai's citizen. this archeological discovery consistent with Moollasassana Legend, that talk about the conjunction of indiginous people and Harripunchai's citizen ; who migrated from Choapraya River Plane, in Harripunchai State.

Many years ago, the students of Lanna history belived that Lanna Kingdom was born together with the establishment of Chiang Mai. However, this thesis wants to explain that the establishment of the towns and the expansion of King Mungrai's power in Chiang Rai Valley and Chiang Mai-Lamphun Valley was just the begining of the development of Lanna State. Because, we found the separation and trouble in politic after King Mangrai's reign, such as ; the insurrection of Kun Kuern, Tao Num Thum and Tao Yee Kum Kam.

These events resulted Kings in Mungrai Dynasty, had to find many ways to restore and stabilize his status. And the best way was legitimation of monarchy by religious policy. Furthermore, in the first part of Mangrai Dynasty, the pattern of government was not complicated, because it depended on the relative kinship, which was different from the centralization in King Tilok's period. In the reign of King Tilok, the territory was expanded, thus the pattern of government (centralization) became complicate more than the commencement of Lanna State, that was just a State.

Therefore, this thesis purpose that the centralization of King Tilok made the Lanna State be Kingdom, because the king (King Tilok) became an entire powerful king ; we found that King Tilok was able to

completely control the seigneurs and the nobleness for a long time,
such as ; the alternate position of the nobleness and the seigneurs,
that resulted nobody could not resist him.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University